

llibres d'una llista de noms (Joan Garí, Lluís Quintana, Josep Piera, Enric Balaguer, Xavier Pla, Enric Bou, Antoni Martí Monterde, Enric Sòria, Vicent Alonso...) que representen de forma excel·lent l'assagisme literari culte del país.

L'autora obre el pròleg del llibre rememorant una passejada estival per la dolina de Ribnica, al territori de l'ós eslovè, i en cert moment, caminant per camps i parcel·les, per pobles i camins, comenta l'existència d'«unes regles estrictes de convivència en aquest mosaic de clapes verdes i groguenques, però cap prohibició expressa» i es pregunta com ens relacionem amb l'entorn que ens acull: això mateix podríem dir que fa el llibre, traslladat a l'anàlisi de la literatura. Tot i que sigui cert, com afirma Simona Škrabec al pròleg d'*Una pàtria prestada...*, que la vida (i la literatura, hi afegiria) se'ns presenta fragmentada i inconnexa, llibres com aquest malden per connectar fragments significatius, per ajudar-nos a fer sentit d'allò llegit. Benvinguts siguin.

VENY-MESQUIDA, Joan R.: *Criticar el text. Per a una metodologia de l'aparat crític d'autor*, Lleida: Aula Màrius Torres i Pagès editors, 2015.

JOSEP CAMPS ARBÓS

Universitat Oberta de Catalunya, Estudis d'Arts i Humanitats
 jcampsar@uoc.edu

Al llarg de les darreres dècades la crítica textual catalana ha experimentat un notable auge tant pel que fa referència a les edicions —a tall de mostra podem esmentar la publicació de bona part de l'obra de Ramon Llull, Francesc Fontanella, Jacint Verdaguer, Joan Maragall, Josep Carner o Salvador Espriu— com pels articles i llibres que reflexionen sobre l'ofici d'editar i que tenen el seu millor exponent en el manual *Models i criteris de l'edició de textos* (2015), coordinat per Víctor Martínez-Gil. Sens dubte, un dels noms de referència en aquest àmbit de la filologia és Joan Ramon Veny-Mesquida, qui conjumina la faceta d'editor, en tant que és autor de sòlides edicions crítiques: *Cementiri de Sinera. Les hores. Mrs. Death*, de Salvador Espriu (2003), *Diari 1918*, de J. V. Foix (2004), o *Preceptiva poètica*, d'Antoni Febrer i Cardona (2008); i la d'estudis, ja que ha signat articles en què planteja interessants qüestions filològiques i textuals: «La revisió de la pròpia obra en els escriptors contemporanis: notes per a una tipologia de motius» (*Estudis Romànics*, 26, 2004), «La tradició oral en la crítica filològica de textos literaris contemporanis: el cas de J. V. Foix» (*Miscel·lània Joan Veny*, volum 7, 2005) o «Variants d'autor: una tipologia de tipologies» (*Som per mirar*, volum II, 2014). Veny, a més, va formar part, des de la direcció de la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida, del Comitè Organitzador del I Congrés Internacional sobre Crítica Filològica i Ecdòtica celebrat el 2012, les actes del qual es publicaren l'any següent amb el títol *La*

filologia d'autor en els estudis literaris catalans. Amb aquest bagatge no és d'estranyar que Veny s'atrevis a redactar un llibre —podríem qualificar-lo de manual— sobre l'edició de textos en la nostra llengua: *Criticar el text. Per a una metodologia de l'aparat crític d'autor*.

L'objectiu del treball, com s'indica a la introducció, és furnir a l'investigador una metodologia científica per tal que pugui disposar correctament l'aparat d'autor a l'hora d'editar un text que pretengui ser, amb totes les prevencions, definitiu. I Veny el durà a terme a partir d'un discurs perfectament estructurat, distribuït en uns capítols amb contínues remissions entre ells i farcit de múltiples i variats exemples. Les consideracions que Veny exposa en el llibre sobre el tema parteixen de tres restriccions: se cenyeix només a textos contemporanis, no contempla esbossos ni esborrany, i s'adreça a la realització d'edicions en format paper i no en digital. Semblantment, en aquest apartat inicial Veny ens ofereix alguns aclariments terminològics, amb una notòria finalitat didàctica: per exemple, la distinció entre aparat de tradició i aparat d'autor o entre text base i text editat o crític.

El llibre es divideix en quatre capítols. El primer està dedicat a la descripció de l'aparat de variants d'una edició crítica. Veny n'indica, prèviament, les característiques que ha de tenir: intel·ligibilitat (ha de predominar la simplicitat i la sobrietat), la coherència (ha de correspondre amb els resultats de la col·lació i de l'anàlisi dels testimonis) i l'exhaustivitat (cal tenir present tots els testimonis). A continuació, comenta les fases a seguir per a elaborar-lo: la col·lació de testimonis a partir d'un testimoni base, l'avaluació i selecció de les variants (que comporta desestimar determinats tipus de variants com les ortotogràfiques) i la disposició de l'aparat (o sigui, la manera de presentar les variants).

En el segon capítol Veny aprofundeix en la darrera qüestió i, en conseqüència, efectua, seguint criteris tipogràfics, una proposta de classificació de l'aparat a partir de la seva situació respecte al text i de la disposició de les variants dins les unitats crítiques. En cataloga set modalitats, degudament exemplificades: interlineal (dins del text), paral·lel (al costat del text), a peu de pàgina, a pàgina acarada (i, si escau, en volum a part), al final del text i en apèndix a l'obra. Veny es crític amb les dues darreres modalitats, ja que considera que preval el criteri econòmic per sobre del científic, cosa que condemna l'aparat a «l'ostracisme, a la no-lectura, a la no-consulta: a la seva mort, en definitiva, com a "text" que és» (p. 44). Pel que fa a la disposició de les variants dins les unitats crítiques, reclama que se segueixi el sentit comú a l'hora d'adoptar les solucions escaients. També es comenten els elements que formen part de l'aparat: el *lemma* (inclusió o exclusió de l'aparat) i la *varia lectio* (si cal seleccionar totes les variants o fer-ne només una selecció acurada i les intervencions de l'editor). O la distinció entre aparat d'autor o diacrònic i de tradició o sincrònic o bé entre aparat genètic i evolutiu. Quant a la necessitat de fixar un sistema de signes i abreviacions, Veny sentència que «sembla que podríem acordar que com més breus i més gràfics siguin els signes i les abreviatures, millor» (p. 57).

El capítol tercer, el més extens, està dedicat als elements que constitueixen l'aparat. D'antuvi, Veny ens parla de la informació que ha de contenir la capçalera: l'inventari de testimonis i l'ordenació de les sigles que assenyalen el text base i els testimonis, «la disposició de les sigles no ha de seguir l'ordenació cronològica, sinó la de la cadena genètica: el que interessa aquí al lector no és la datació dels testimonis, sinó la seva filiació i el seu pes específic dins la gestació del text» (70). Una afirmació que planteja la necessitat de si cal partir sempre de la darrera edició de l'autor: Veny proposa evitar-la si hi ha testimonis posteriors, encara que si hi trobem indicis d'intrusió, cal rebutjar-los (els exemples de *L'Atlantida*, de Jacint Verdaguer, o de *Diari de 1918*, de J. V. Foix, són d'allò més aclaridors). Una reflexió personal a partir del que s'exposa en el discurs sobre aquesta qüestió: cal seguir editant Narcís Oller d'acord amb la seva darrera voluntat quan Emili Guanyavents va intervenir en el text original més enllà del que seria aconsellable? Igualment Veny defineix i delimita amb claredat què són les unitats crítiques, la informació que fa referència a cada segment del text que presenta variants en alguns o en tots els diferents testimonis conservats i que és necessària per a poder reconstruir-lo. Destaca en el capítol l'explicació sobre les sigles i abreviatures: Veny no proposa un mètode sinó que aconsella que cada editor ha de ser capaç de trobar el punt just entre la coherència exhaustiva i la intel·ligibilitat reduccionista a partir del sentit comú. No en va, la relació de la sigla amb el testimoni hauria de seguir les normes de claredat (el lector l'ha d'identificar sense esforç), sobrietat (no ha de ser complexa), coherència (s'ha d'explicitar el criteri emprat per a crear-la) i correlació (les relacions dels testimonis entre ells ha de ser explícita). Cal, per tant, que el lector no es demani cap explicació. Veny també planteja altres qüestions: l'ús de les sigles que s'han de fer servir a l'aparat han de ser les dels testimonis o les que designen els diferents estadis; els avantatges i els inconvenients del recurs o no al *lemma*; la preferència de l'aparat negatiu en detriment del positiu en la utilització de les sigles, ja que no cal inventariar els testimonis del text que segueixen el testimoni base; la transcripció de la *varia lectio* i la seva ordenació en l'aparat (de més antic a més modern o a l'inrevés), la divisió de les unitats crítiques, l'abreujament de les variants i la seva contextualització o l'estudi de les sigles. Quant al tema dels signes i les abreviatures crítiques, en remarca la manca d'inventari i d'una pauta d'ús; malgrat tot aconsella que l'editor hauria de simplificar al màxim la lectura de l'aparat i, alhora, ser capaç de representar, exhaustivament i de manera precisa, la complexitat textual. Per a Veny, els signes han de ser intuïtius, explícits, sintètics i unívocs, alhora que haurien de seguir la tradició (no cal, per tant, inventar-se'n de nous) i de tenir present l'estètica (vegeu què afirma a propòsit del calderó, p. 111). De tot plegat, se'n desprèn que «l'experiència ensenya que aplicar la coherència de manera absolutament sistemàtica, sense excepcions, i desobeint el que el sentit comú aconsella, porta a l'absurd» (p. 100).

El darrer capítol tracta de l'aparat de notes. El primer consell que s'hi dona és disposar-les en un aparat diferent del de les variants, ja que presentar-les en un

que agrupi notes i variants pot induir a confusió en tant que són textos de naturalesa ben diversa. Veny sistematitza els tipus de notes adients a una edició crítica: les de l'editor (els aspectes materials del testimoni; el discurs sobre el text, que ha d'incloure la justificació de les esmenes al text base; o el context a partir de la documentació existent), de l'autor (pròlegs, diaris...) i del lector (postilles dels correctors o els amics realitzades sobre els testimonis). Val a dir que Veny rebutja les notes hermenèutiques en una edició crítica, en tant que comenten aspectes exclusivament literaris: «crec exagerades aquelles pàgines d'algunes edicions en què hi ha una línia del text de l'autor i la resta és una nota interpretativa que, per si fos poc, és capaç d'allargar-se unes quantes pàgines» (p. 173). El volum es complementa amb la bibliografia referenciada —amb una nodrida presència de treballs de fora de l'àmbit català, fet que evidencia el domini de la disciplina que posseeix Veny— i dividida en diversos apartats: les edicions dels textos literaris esmentats, la constitució i disposició del text i els aparats, i els estudis crítics. I es tanca amb uns útils índexs de noms, de termes tècnics i d'il·lustracions.

No hi ha dubte, el manual de Veny ha d'esdevenir, des de la seva publicació, una referència en els estudis de la crítica textual no només catalana sinó europea. I ho ha de ser per diversos motius: pel sistemàtic plantejament de problemes metodològics que afecten en tot moment l'elaboració d'una edició crítica; per la claredat en l'exposició del discurs, acompanyada de nombrosos exemples procedents de primeres espases de la literatura catalana que eviten l'aridesa del tema; i per les propostes que s'hi despleguen, basades en la simplicitat, el rebuig a la solució única, i el sentit comú, i que tenen sempre present el destinatari del text a editar. Un llibre, en definitiva, d'un enorme interès no únicament per a aquells agosarats que s'endinsen en el sempre problemàtic terreny de les edicions crítiques sinó també per als amants de la filologia.

COROMINES, Joan: *Llibreta de Camp XXV de l'Onomasticon Cataloniae. Enquestes toponomàstiques i dialectals realitzades a la Catalunya del Nord (1959-1960)*, edició i estudi lingüístic a cura de Philip D. Rasico, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica i Fundació Pere Coromines, 2016; «Biblioteca Filològica», LXXIX.

FÈLIX BRUGUERA
Societat d'Onomàstica
felix.bruguera@osor.cat

Considerem que ens trobem davant d'una obra important i significativa per al món de l'onomàstica catalana atès que, per primera vegada, es publica una de les Llibretes de Camp de Joan Coromines (Barcelona, 1923 - Pineda de Mar, 1997). Les llibretes de camp eren els quaderns que va anar realitzant l'esmentat estudiós